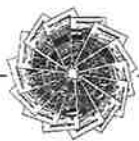

HISTORIAN SANOMAT

KUUSAMON KAUPPOJEN HISTORIAA 33

OSA CCXLI

HISTORIAN SANOMIEN TEKIJÄT:

WESA RINNE
08-8600630

Fax: 08-8600621

Postiosoite: Kitkantie 31-33
93600 KUUSAMO

MEIMI MÄNTYNIEMI
08-8512652

Postiosoite: Kirkkotie 2
93600 KUUSAMO

PIENIÄ TIETOJA

1929

Ranskalaiset voittivat Wimbledonissa

6. heinäkuuta. Samoin kuin kaksi vuotta sitten ottelivat nykyin miesten kaksinpelissä ranskalaiset Henri Cochet ja Jean Borotra, kaksi maansa neljasta kuuluisasta "tennisusketööristä". Kuten vuonna 1927 voittaa nykyin Henri Cochet, tällä kertaa 6:4, 6:3, 6:4. Naisten kaksinpelissä selviää voittajaksi Helen Wills yllättävän selvästi 6:1, 6:2. Hänen vastapelaajanaan on niin ikään amerikkalainen Helen Jacobs. Naisten nelinpelissä englantilaiset R.C. Michell ja Phoebe Watson voittavat parin B.C. Covell / D.C. Shepard-Barrob 6:4, 8:6.

Kiistaa Mantsurian rautatiestä

11. heinäkuuta. Kiinan viranomaiset ottivat haltuunsa tähän asti neuvostoliittolaisten miehittämät Mantsurian rautatien konttorit Harbinissa tehdäkseen omien sanojensa mukaan lopun neuvostoliittolaisten harjoittamasta kommunistisesta propagandasta. Näiden maiden välille puhkeaa vakava kiista. Siihen on ajaututtu sen tähden, että alunperin Neuvostoliiton tukema Kiinan kansanliike pyrkii nyt tekemään tyhjäksi Neuvostoliiton vaikutusvallan Mantsuriassa. Neuvostoliitto esittää 14. päivänä Kiinalle uhkavaatimuksen, katkaisee 17. päivänä diplomaattisuhteensa ja saa siten pidetyksi rautatietä koskevat vaateensa voimassa. Harbiiniin julistetaan 19. heinäkuuta piiritystilä. Konfliktin puhjettua länsimaat yrittävät turhaan toimia suojelejoina.

9.7. Syntynyt Hassan II, Marokon kuningas.
15.7. Sotilaslentotoiminta Kauhavan lentokentällä alkaa.

Kirjailija Hugo von Hofmannsthal kuollut

15. heinäkuuta.
Kirjailija Hugo von Hofmannsthal

Pyrkimyksiä pysyviksi kauppiiksi Suomeen ja Kuusamoon

Monenlainen vuorovaikutus Suomen ja Vienen välillä on satoja vuosia vanhaa. Rajan ylittäneet avioliitot, ”poikkinaimit”, olivat yleisiä. Olipa kerran 1700-luvulla kaksi pudasjärveläistä talollispoikaa, Simo ja Timo, jotka rakastuivat uhtualaisiin tyttöihin ja menivät heidän kanssaan naimisiin. Pariskunnat asettuivat asumaan Lamminpohjaan Uhtuon varrelle, muutaman kilometrin päähän Keski-Kuittijärvestä. Veljekset ottivat sukunimekseen sikäläisen talonniemen Sofronoff, perustivat suurperheen ja mukautuivat karjalaiseen yhteisöön.

Timo eli Timofei Sofronoff oli syntynyt 1756 ja hänen vaimonsa oli nimeltään Aki-lina. Timo rupesi laukkukauppiaksi apensa esimerkin mukaisesti. Hänellä oli sukusiteitä Pohjanmaalle ja Kainuuseen, joten kaupanteko näillä seuduilla sujui hyvin. Myöhemmin Timon pojat kulkeutuivat reppuineen kauemmaksi: Etelä-Pohjanmaalle, Satakuntaan ja Lounais-Suomeen.

Sofronoffeja, Dorofejeffeja Mitrofanoffeja ja Klementjeffeja

Iivana Timonpoika Sofronoffin perhe lisääntyi Uhtuan Lamminpohjassa. Elisabet-vaimo oli lähtöisin Kiestingistä ja synnytti parinkymmenen eloonjäänyt poika, joista ainoastaan viisi eli aikuisiksi. Heistä vanhin oli Maria (s. 1838, k. 1894 tai 1895). Ensimmäinen eloonjäänyt poika, Nikolai, syntyi 13.12.1844. Isän vaikeuksista kauppatöillä Suomessa kertoo ehkä se, että Nikolai voitiin viedä kastettavaksi vasta 7.11.1845. Kasteen toimitti pappi Andrei Userdoff, kummina oli Markus Trofinoff ja virrenlukijana Gabriel Ivanoff. Se oli pikku Nikolain ensimmäinen juhla. Kohtalo heitti hänet kauppiaksi Satakunnan Kiuksisiin, sen mahtikylään Paneliaan. Siellä suku tunnetaan Lammela-nimisinä.

Iivana Sofronoffin kolmas aikuiseksi varttunut lapsi eli tytär Evdokia, joka syntyi Uhtuan Lamminpohjassa 1849 ja kuoli Kuusamon Määttälänvaaralla 1916. Veli Ivanin eli Jevsein elo alkoi Lamminpohjassa 21.7.1852. Suurimman osan elämästään hän toimi kauppiaina Raumalla ja kuoli 15.5.1909. Pojista nuorin, Simon eli Simo syntyi 17.4.1855, jolloin Maria-sisar oli 17-, Nikolai 10-, Evdokia 6- ja Ivan 3-vuotias. Simo seurasi veljiään Ala-Satakuntaan ja toimi kauppiaina Eurassa 10.6.1919 tapahuneeseen kuolemaansa saakka.

Lamminpohjassa asui eräs maanviljelijä ja kauppias Tero Dorofejeff. Suku oli aito-karjalaista kantasukua, ja Tero oli kierrellyt laukkukauppiaina Pohjois-Suomessa. Hänen poikansa Nikeforus, suomalaisittain Mikko, Dorofejeff avioitui Evdokia Sofronoffin kanssa 1870-luvun alussa.

Viidentoista vuoden aikana Evdokia synnytti lapsia, joista neljä eli aikuisikään saakka: Ivan, Andrei eli Antti, Sakari ja Anna. Ivan kävi Vienen Kemissä venäläistä koulua. Jo varhaisessa vaiheessa – Annan ollessa vielä pieni tyttö – Evdokia jäi leskeksi. Hän osallistui innokkaasti heimotyöhön ja sai lapsiinsakin istutetuksi saman hengen. Tarmokas ja valistunut Evdokia piti

jatkuvasti yhteyttä Suomeen muuttaneisiin veljiinsä, varsinkin Raumalla kauppiaina olleeseen Ivan Sofronoffiin, jonka luokse kukin Evdokian pojista vuorollaan matkusti kauppiaan ammattia harjoittelemaan ja auttamaan Iivana. Ivan puolestaan tuki Evdokia-sisartaan kouluttamalla hänen lapsiaan.

Anna oli syntynyt 12.10.1887. Hänen kotonaan 1890-luvulla oli tilanne sellainen, että kaikki veljet olivat muuttaneet sukulaisten luo Länsi-Suomeen käymään koulua ja opiskelemaan. Heistä tuli siellä Alanko-nimisinä tunnettuja, vaikutusvaltaisia henkilöitä. Ivan ja Antti olivat liikemiehiä, Sakari luki tuomariksi ja toimi ihmismiehenä, poliisimestarina ja poliisikoulun opettajana. Kun Anna tuli sopivaan ikään, hän matkusti Uuteenkaupunkiin Ivan-veljensä luo käymään koulua.

Sakari Alangon vaimo oli Maria eli Maija Vasilintytär Tichanoff. Hän syntyi 7.3.1889 Ruovedellä, jossa hänen isänsä oli maakauppiaina. Isä Vasilia oli Uhtualla sanottu Hotatan Vaskeksi. Äiti Maria oli Pistojärven Hirvisalmesta. Vasili ja Maria oli vihityt 1887. Heidän tyttärensä Maria jäi 5-vuotiaana orvoksi, kun hänen vanhempiensa ja pikkuveljensä vajasivat jäihin Ruoveden ja Tampereen välillä talvella 1894. Isovanhemmat hakivat pikku Marian Uhtualle. Koulua Maria kävi Taivalkoskella asuen siellä Jalavalla (Jakoleff) serkkujensa luona.

Anna Kaukonieni
s. 12.10.1887, k. 21.11.1957.

Iivo Kaukonieni
s. 22.3.1885, k. 21.1.1937.

Sakari ja Maria Alangon perheeseen syntyi vuosina 1912 - 1921 viisi tytärtä, joille annettiin seuraavat nimet: Eeva-Maija Karjatar, Raisu Helena Vienatar, Paula Tellervo Uhtar, Maila Mirjam Vienansisko ja Heljä Hymy Heimotar. Koko perhe kävi Kuusamossa Anna ja Iivo Kaukoniemellä kaksikymmenluvun puolivälissä, joka oli Vienen Karjalan pakolaisten uusiin oloihin sijoittumisen aikaa.

Kesällä 1914 Evdokia-äiti vieraili poikansa perheessä Kurun ja Teiskon piirissä ihmismiehentalossa. Heidän yhteisiä harrastuksen kohteitaan olivat Vienen Karjalaisen Liitto ja Karjalan Sivistysseura.

Kun Evdokia – Annan pienenä ollessa – jäi leskeksi, hän piti kaupaa Uhtuan Lamminpohjassa. Kaksi ja puoli vuotta Annaa vanhempi, noin 5-vuotias Vasilinpoika Iivo Mitrofanoff oli lähetetty ostamaan tupakkaa Evdokia Dorofejeffin kaupasta. Iivo palasi ostokseen kotiinsa ja ilmoitti pontevasti:

– A sielläpä oli soma tyttöni (=tyttönen), sen mie nain!

Mitrofanoffejakin oli siirtynyt Suomeen kauppiaksi. Iivo pääsi kouluun Virroille enonsa (Klementjeff) hoiviin. Täten onkin selitettävissä sekä Annan että Iivon hyvä suomen kielen kirjoitustaito: heillä oli ollut tilaisuus käydä koulua Suomessa. Aina milloin he olivat erillään toisistaan, he kirjoittivat kirjeitä.

Iivo Mitrofanoff muutti nimensä onnistuneesti Kaukoniemeksi. Hän oli syntynyt Uhtuan kirkonkylässä 22.3.1885. Jo poikamiehenä hän oli aloitellut omaa kaupaa Rovaniemellä ja ollut tukkiyhdyiden palveluksessa. Lisäksi Iivo osallistui kotiseutunsa kansanvalistukseen ja heimotyöhön.

Iivo ja Anna vihittiin avioliittoon 22.1.1906. Anna hoiti Uhtualla suomenkielisiä kirjastoja, jonka vuoksi hänet julistettiin ”ei-toivotuksi kansalaiseksi” 1907, jolloin kaikki suomalaisuuspyrkimykset hylättiin tyrehdyttää; toinen sortokausi oli alkamassa.

Ensimmäinen lapsi, Annikki, syntyi Uhtualla 10.4.1907. Annan oli paettava jonkun sivullisen tai sukulaisten avustamana puolivuotiaan Annikin kanssa Kuusamoon. Hän tukeutui täällä kättilö Hanna Aaltoseen. Iivo oli töissä Paavo Afanasjeff-Ahavan kauppasa ja toimi innokkaasti myös Uhtuan Kauppa- ja Teollisuusosuuskunnassa aina vuosiin 1909-10, jolloin hän teki tilinpäätökset ja nouti usein tavaraa Vienenmeren rannalta Koudasta.

Niihin aikoihin, 1909 alkuvuoden Karjalan Käviä-Jehdessä on ollut seuraava ilmoitus: ”Ensi maaliskuulla aloitetaan Uhtuan nahkaliikkeen yhteydessä valmistaa: Kaikenlaisia jalkineita, Hevosvaljaita, Villakonekutomoteoksia ja Ompelutöitä. Ainoa tukkumyöjä Vienen Karjalassa Toiminimi P. Afanasjeff, Uhtua.”

Anna palasi Annikin kanssa Uhtualle. Helena syntyi 1908-09 vaiheilla, ja kun vielä kolmaskin lapsi, 17.2.1910 syntynyt Neonilla, oli tytär, Vasili-äijö loihe lausumahan: – A onko Jumala sokie, kun ei osaa poikie antaa?

Kaukoniemet Kuusamoon

Vuonna 1910 Anna ja Iivo Kaukonieni muuttivat Kuusamoon. Aluksi he pääsivät asumaan Kirkonkylän koulun tontilla sijainneeseen opettaja Jaakko Saviolan taloon. Iivo oli töissä Paavo Ahavan kaupassa. Matti syntyi 12.8.1911.

Vuonna 1913 Kaukoniemet aloittivat Suijinginkylän Määttälänvaaralla Uutelassa oman liiketoiminnan. Päivittäistavaramyynnin ohella kaupan kannattavimpana osana oli erilaisten metsästyks-, kalastus- ja muiden maalaistuotteiden, jopa liippojen välitys.

Uutelassa oli kaksi rakennusta; vanhassa asui Juho Petteri ja Anna Kaisa Määttälän perhekunta, uuden talon pihanpuoleisessa kamarissa, jota sanottiin tuvaksi, oli kauppa. Toisessa kamarissa ja pirtissä asui kauppiaan perhe. Siellä syntyi Antti 10.2.1914, mutta hän kuoli jo saman vuoden marraskuun 16. päivänä. Ensimmäinen maailmansota oli alkanut. Teofilus Kukkonen tuli kaksi vuotta jo toiminnassa olleen Suijingin koulun opettajaksi. Annikki-tyttö aloitti koulunkäynnin. Viisivuotias Neonilla kuoli 9.1.1915. Talon lapset, Lempi ja Elli, leikkivät Annikin kanssa hautajaisia. Puupalaset olivat arkkuja, ja niitä haudattiin.

Martti syntyi 18.4.1816. Niihin aikoihin Annan äiti, Evdokia (Jedokia) Dorofejeff tuli vierailulle tyttärensä ja vävynsä luokse. Joku määttälänvaaralainen oli ilmoittanut viranomaisille, että siellä heidän kylällään asui venäläinen, mikä lienee mies. Kesäkuun puolivälissä Iivo Kaukoniemelle tuli määräys, että hänen oli mentävä maailmansotaan Ukrainan länsirintamalle.

Evdokia-ammö istui keinutuolissa Martti sylissään. Kuultuaan vävyllään tulleesta viestistä hän sai sydänhalvauksen; hellä, huolehtiva ote lapsesta herpaantui. Pienokainen oli valahtamaisillaan keinun jalakseen alle. Anna hätäntyy lapsensa puolesta ennen kuin ehti käsittää todeksi äitinsä lähdön.

Evdokia oli syntynyt Uhtualla 13.3.1849, kuolinpäiväksi on papinkirjaan merkitty 15.6.1916, ja hänet on haudattu Kaukonien perhehautaan.

Anna ja Iivon oli tehtävä uudet suunnitelmat. Kaupanhoidtajaksi palkattiin Aatami Huutola. Anna muutti lastensa, Annikin, Matin ja Martin, kanssa asumaan kirkonkylään. Miten sitten elämä jatkui, siitä seuraavassa jutussamme.

Kitkantie 1920-luvun pakkaspäivänä. Anna ja Iivo Kaukonieni muuttivat Suijingilta kirkolle 1916 ja ostivat kuvassa näkyvän kiinteistön apteekkari Torckelliltä 1919. Talo oli kauppias S. H. Ervastian 1900-luvun vaihteessa rakennuttama. Hänen uusi talonsa oli neljäntienhaarallaan päin, nyt tontti Kitkantie 8. Pohjoispuolen naapuri oli Lanttoa, nyt tontti Kitkantie 18. Kaukonien paikalla nyt Valto Haapakosken liikerakennus, Kitkantie 14.

Tietolähteenä käytetty Raimo Rannan teosta Vienaasta Suomeen, Sofronoff-suvun vaiheita 1920-luvulle sekä Alli Kaukonien, Eeva Muhosen ja Lempi Törmäsen kertomuksia.